

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ
ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

**Харків
2020**

Редакційна колегія:

Головний редактор – Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Заступник головного редактора – Маркіна Тетяна Юріївна, доктор біологічних наук, професор, декан природничого факультету

Відповідальний секретар – Перетяга Людмила Євгенівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Члени редакційної колегії:

Бондар Віталій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної педагогіки, академік Національної академії педагогічних наук України

Галій Алла Іванівна, кандидат біологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Голуб Наталія Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Гордієнко Ірина Вікторівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Дрозик Людмила Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Золотоверх Владлена Віталіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Казачінер Олена Семенівна, доктор педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Коваленко Вікторія Євгенівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Орлов Андрій Валерійович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Пашинський Павло Петрович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Сінопальнікова Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Туренко Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Щербак Ірина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Рекомендовано редакційно-видавничим відділом Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, протокол №7 від 19.11.2020 р.

А 43

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти / За загальною редакцією Бойчука Ю.Д. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. – 376 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню проблеми організації комплексного психолого-педагогічного супроводу інтегрованого та інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Розглянуто широке коло нагальних питань, пов'язаних з організацією інклюзивного освітнього середовища, наданням освітніх та корекційно-розвиткових послуг дітям з порушеннями психофізичного розвитку.

Забеліна Г.Д. Використання казкотерапії в логопедичній роботі з розвитку мовлення у дошкільників із заїканням.....	115
Завадська О.А. Умови психолого-педагогічного супроводу дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах інклюзії.....	121
Зінов'єва О.В. Діагностика розвитку довільної регуляції навчально-пізнавальної діяльності учнів молодшого шкільного віку.....	126
Злобіна Н.М. Використання піктограм, як засобу комунікації дітей із синдромом Дауна.....	132
Калашиник С.В. Огляд методик корекції поведінкових порушень у дітей з РАС.....	138
Катріч А.М. Застосування елементів Монтессорі – терапії у сенсорному вихованні дітей із ЗПР.....	143
Кірпа Д.О. Ігрові вправи як засіб профілактики порушень писемного мовлення дітей молодшого шкільного віку.....	149
Колот С.Б. Логопедична ритміка для дітей з загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ).....	156
Комір С.М. Роль і місце дихальних вправ в корекції заїкання	160
Комкова О.М. Формування довільної уваги у молодших школярів із порушеннями писемного мовлення.....	167
Костенко В.А. Складання розповіді за сюжетною картиною як ефективний засіб розвитку зв'язного мовлення у роботі з дітьми старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня.....	175
Кривоніс Д.О. Гра як засіб мовленнєвого розвитку дошкільників із загальним недорозвитком мовлення.....	181
Лактіонова О.М. Особливості обстеження зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з ЗНМ III рівня	186
Літвін Л.М. Діяльність реабілітаційного центру «Право вибору» щодо інклюзії дітей та людей з порушеннями у сучасне суспільство.....	190
Малєєва А.М. Рівні соціалізованості дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.....	195
Мамедова Л.Б. Розвиток соціальної компетентності дітей з РАС засобами соціальних історій.....	200
Маркіна Н.В. Формування емоційного здоров'я дітей засобами музикотерапії.....	208
Маркова Л.В. Стратегія формування потреби у спілкуванні дітей з розладами аутистичного спектру.....	211
Мироненко А. В. Комплексний підхід до розвитку звуковимови у дітей з порушенням слуху.....	218
Мірошниченко І.А. Формування функціональних цілей міждисциплінарною командою фахівців, як засіб реалізації програм допомоги для дітей з моторними порушеннями.....	224
Мірошниченко О.В. Використання музикотерапії в подоланні дизартрії у дошкільників.....	232
Міщенко О. А. Вокальні вправи та вокально-ритмічні ігри як засоби формування інтонаційно-ритмічної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.....	237

тематичний збірник праць / упоряд. А. А. Волосюк, Н. А. Басараба, С. С. Козловська; за заг. редакцією А. О. Лавренчука. – Рівне : РОІППО, 2014. – 343 с. Ст 62.

3. Монтессорри. М. Мой метод: начальное обучение – М.:Астрель: АСТ,2006. – 349 ст.13.

4. Иванова Т.Б., Илюхина В.А, Кошулько М.А. Диагностика нарушений в развитии детей с ЗПР: етодическое пособие. – СПб.: ООО «Издательства Детство-Пресс», 2011. – 112с.

5. Удич З.І. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Тернопіль: КІЦ «ПРІНТ- ОФІС», 2015 – 378с.

Кірна Д. О.

ІГРОВІ ВПРАВИ ЯК ЗАСІБ ПРОФІЛАКТИКИ ПОРУШЕНЬ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті подано добірку ігор, які спрямовані на профілактику порушень писемного мовлення у молодших школярів.

Ключові слова: порушення мовлення, дисграфія, дислексія, профілактика, ігрові вправи, молодші школярі

Постановка проблеми. В останні роки в Україні спостерігається тенденція зростання кількості дітей молодшого шкільного віку з порушеннями писемного мовлення. Оскільки наявність порушень писемного мовлення негативно впливає на процес засвоєння шкільної програми, становлення особистості дитини, її психологічний розвиток, актуальним стає питання пошуку ефективних шляхів та засобів профілактики порушень писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема вивчення порушень писемного мовлення знайшла широке відображення у наукових роботах Т. Ахутіної, О. Гопіченко, Н. Голуб, О. Гриненко, Л. Єфименкової, Р. Левіної, О. Лурія, О. Корнева, Р. Лалаєвої, О. Мастюкової, С. Мнухіна, Н.Нікашиної, Л. Парамоновой, Т. Пічугіної, О. Російської, І. Садовникової, Є. Соботович, Л.

Спірової, В. Тарасун, О. Токаревої, М. Хватцева, Н. Чередніченко, Г. Чіркїної, М. Шеремет порушено проблеми діагностики писемного мовлення, виявлено загальні та специфічні особливості цього процесу. Попри велику кількість наукових розробок, питання, пов'язане з методами та прийомами профілактики порушення писемного мовлення дітей молодшого шкільного віку залишається на сьогодні недостатньо дослідженим. Використання ігрових вправ під час профілактики дозволяє відразу вирішити кілька основних завдань, а саме підвищити пізнавальну активність і працездатність дітей; пробудити в дитині бажання самому брати активну участь в процесі виправлення недоліків; активізувати процеси сприйняття, уваги, пам'яті; плавно регулювати поведінкові труднощі дітей, поступово привчаючи їх підкорятися правилам гри; збільшити обсяг корекційного впливу, включивши ігрові вправи в режимні моменти.

Мета статті – висвітлити ігрові вправи, які використовуються у профілактичній роботі з дітьми молодшого шкільного віку для попередження порушень писемного мовлення.

Виклад матеріалу дослідження. Поняття «писемне мовлення» вміщує в себе в себе дві складові читання та письмо, розлади даних процесів називаються «дислексією» та «дисграфією». Дислексія — порушення процесу читання, яке зумовлене несформованістю вищих психічних функцій та виявляється в численних помилках, що стійко повторюються під час читання [3, с. 228]. Дисграфія – частковий розлад процесу письма, що виявляється в специфічних і стійких помилках, обумовлений несформованістю вищих психічних функцій, що забезпечують процес письма [3, с. 201].

Задля попередження порушень писемного мовлення, використовують різноманітні методи та прийоми профілактики. Серед прийомів профілактики провідне місце посідають саме ігрові вправи тому, що вони дозволяють забезпечити психологічний комфорт дитини, розвиток її моральної, емоційно-вольової сфери, покращити процеси запам'ятовування, підвищити рівень

слухової уваги та пам'яті. Ігрові вправи допомагають активізувати вищі психічні процеси, краще засвоїти навчальну програму.

Як свідчать дослідження О. Корнєва, рання діагностика та своєчасна профілактика порушень мовлення призводить до збільшення кількості учнів з нормою процесів читання та письма. Якщо зайнятись профілактикою ще у дошкільному віці, кількість дітей з нормою сягатиме 82%, а якщо почати виявлення порушень лише у шкільному віці, показник зменшується до 46% [1, с. 251].

Профілактика порушень читання і письма у дітей молодшого шкільного віку, особливо у дітей з мовленнєвою патологією здійснюється за наступними напрямками: розвиток фонетико-фонематичних процесів, робота з розвитку зорово-просторових функцій та формування лексико-граматичної сторони мовлення.

Розвиток фонетико-фонематичних процесів складається з формування фонематичного слуху, сприймання, уявлення, аналізу та синтезу. Розвинутий фонематичний слух є основою для повноцінного фонематичного сприймання. Фонематичне сприймання – це процес упізнавання й розрізнення звуків мовлення. Робота з розвитку фонематичного сприймання передбачає розвиток слухової уваги, пам'яті, формування вміння виконувати дії з мовленнєвими інструкціями, наслідувати звуки, виділяти окремий звук серед інших звуків тощо. Фонематичне уявлення – здатність сприймати кожний мовленнєвий звук у різних варіантах його звучання, що дає змогу правильно використовувати звук для розрізнення слів. Мета роботи з розвитку фонематичного уявлення полягає в тому, щоб навчити дитину виділяти спільний звук у запропонованих словах з опорою на слух. Фонематичний синтез і аналіз – розумова операція, яка полягає в поєднанні окремих звуків мовлення у словах [2, с. 12].

Для розвитку фонетико-фонематичних процесів можна використовувати такі ігрові вправи:

Вправа №1

Зараз я буду називати слова, а ти коли почуєш відповідний звук, плескай в долоні. Наприклад, звук [м]. Слова: мак, сніг, день, мама, морозиво, літо, сумка. Ускладнення: коли почуєш звук [к] плескай один раз, а коли звук [г] – два рази. Наприклад, слова: кіт, грім, корова, рука, гора, сніг, молоко, тигр.

Вправа №2

Зараз ми будемо порівнювати слова. Я буду казати по два слова, а ти будеш вирішувати, яке з них довше. Тільки пам'ятай, що треба порівнювати слова, а не речі, які вони позначають. Стіл – столик, квітка – квітонька, вуса – вусики, пес – цуценя, кіт – кошенятко.

Вправа №3

З чотирьох слів, чітко виголошених дорослим, дитина повинна назвати те, яке відрізняється від інших. Наприклад, миска – миска – мишка – миска; коза – коса – коза – коза; мак – мак – мак – лак.

Вправа №4

Логопед вимовляє слово з паузами між звуками, дитина повинна назвати слово цілком. Спочатку даються слова з 3-х, 4-х звуків, якщо дитина справляється, то можна складніше – з 2-3 складів, зі збігом приголосних. Наприклад: с-і-к, н-і-с, л-а-п-а, к-а-ш-а, м-о-л-о-к-о, м-а-ш-и-н-а, м-і-с-т, в-і-к-н-о, к-р-і-т, к-і-ш-к-а.

Вправа №5

Логопед промовляє ланцюжок слів, а учню потрібно назвати спільний звук. Наприклад, масло, лікар, ліс, білка, літо - [л]; рак, жар, подарунок, ріка, берізка - [р]; будинок, діти, неділя, дим, один - [д]; вушко, кошик, шум, фініш, шепіт - [ш]; ряжанка, діжка, жаба, ніж, жовтень - [ж].

Робота з розвитку зорово-просторових функцій полягає у формуванні просторових уявлень, збільшенні обсягу зорової пам'яті, співвіднесення форми, кольору, величини. Для профілактики порушення зорово-просторових функцій, рекомендовано використовувати такі ігрові вправи:

Вправа №1

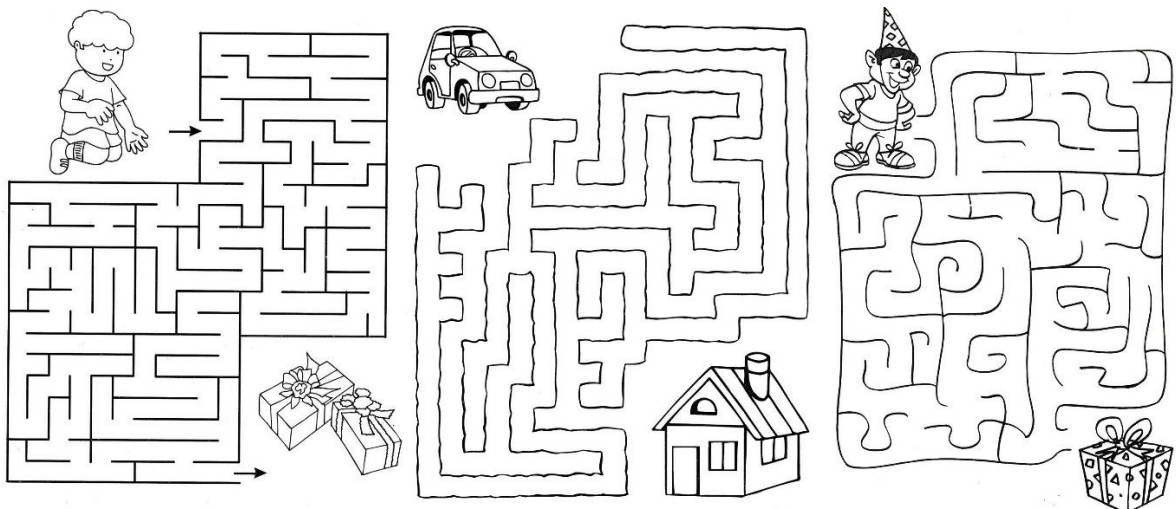
Логопед пропонує дитині обрати будь-яку тінь тваринки, дитина обирає та називає, яка це тварина може бути. Серед кольорових картинок дитина знаходить відповідну тварину до тіні та поєднує між собою картки. Можна виконувати завдання навпаки – спочатку обрати тварину, а потім знайти її тінь.

Вправа №2

Виконання пальчикової гімнастики. Важлива умова багаторазове повторення вправ, виконання за вказівкою логопеда. Наприклад, «долоня — кулак — ребро долоні — кільце». Ускладнення: права рука показує долоню, ліва – кулак (або навпаки) плескаємо в долоні й змінюємо позицію рук.

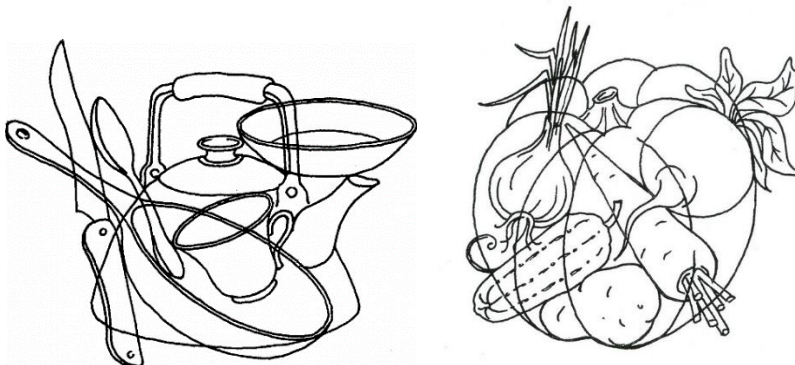
Вправа №3

Запропонувати учням проходити лабіринти починаючи від простих до складних. Спочатку дитина знаходить вихід із лабіринту очима, а потім за допомогою олівця.

Вправа №4

Знайти предмет за допомогою контурного зображення та розмалювати його.

Вправа №5

Логопед виставляє фігури (коло, овал, квадрат, прямокутник, трикутник), різні за кольором і величиною та пропонує учням підібрати фігури однакового кольору, одної форми та величини або різні за кольором і формою. Ускладнення: потрібно співвіднести форми фігур і реальних предметів (коло – м'яч, овал – огірок, квадрат – кубик, прямокутник – двері, трикутник – пірамідка, півколо – парасолька).

Формування лексико-граматичної сторони мовлення включає в себе роботу над розвитком морфологічного та синтаксичного аналізу, лексико-семантичних зв'язків, диференціацією відмінкових закінчень, а також розвиток зв'язного усного мовлення. Для профілактики порушень лексико-граматичної сторони мовлення рекомендовано використовувати такі ігрові вправи:

Вправа №1

Підбери до даних слів спільнокореневі слова в такому порядку: іменник, дієслово, прикметник.

Смак - _____

Квіти - _____

Сад - _____

Вправа №2

Дитині потрібно придумати іменники до прикметників. Наприклад, теплий (одяг), тепла (погода); пухова (хустина), пуховий (сніг), пухнастий (заєць).

Вправа №3

З поданих слів потрібно скласти й записати речення.

Голови, соняшники, за, повертають, свої, сонцем. (Соняшники повертають свої голови за сонцем). Дуба, корінь, у, міцний, дуже. (У дуба дуже міцний корінь). Літака, прапор, на, України, крилі, зображено. (На крилі літака зображено прапор України).

Вправа №4

Складіть слова, які зашифровані у схемі, запишіть їх, виділіть префікс та складіть з ними речення.

питав	доріжжя
чесав ↑ в'язав	донний ↑ вість
копав ← роз → малював	соння ← без → робіт
ламав ↓ бив	помічність ↓ силля
казав	смертя

Вправа №5

Дитині потрібно назвати якомога більше предметів, які мають певні ознаки. Наприклад, що буває довгим? (Нитка, стрічка, мотузок, пасок, хвіст, волосся, дорога, річка). Що буває круглим? Що буває високим? Що буває червоним? Що буває теплим? Що буває солодким? Що буває кислим? Що буває глибоким?

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження.

Отже, працюючи над профілактикою порушень писемного мовлення, слід пам'ятати, що ця робота проводиться одночасно, бо процеси читання та письма – нероздільні. Використання наведених ігрових вправ допоможе подолати недоліки мовлення, активізувати працездатність дитини. Важливо пам'ятати, що своєчасна профілактика порушень письма та читання допоможе успішному засвоєнню навчального матеріалу. Перспективу подальших досліджень ми вбачаємо у розробці заходів з батьками щодо профілактики порушень мовлення у дітей молодшого шкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей: Учебно-методическое пособие – СПб.: МиМ, 1997. — 286 с.
2. Наумова О. Н. Від звука до букви. Розвиток фонематичних процесів/ О. Н. Наумова // Логопед (Осн.). – 2014. – № 5. – С. 11–13.
3. Логопедія. Підручник. За ред. М.К.Шеремет. — К.: Видавничий Дім "Слово", 2010. — 376 с.